

– Mit keres itt a NATO haditengerészete? – kérdezem.

Jórgosz keserűen felnevet.

– Európa védelmében vissza kell fordítani a bombázás elől menekülő nőket és a gyerekeket Afganisztánba, Szíriába és Irakba.

Csillapítatlan haraggal említi, hogy a NATO legalább négy cirkálót vezényelt a Leszbosz körüli vizekre.

– Éljen az ország szuverenitása!

Mitilíni keleti tengerpartján, a Blue Sea hotelnél tesz ki az autó. Második emeleti szobám erkélye a kikötőre néz. A tengerpartot négy méter magas fémkerítés határolja. A görög rendőrök szigorúan őrzik. Fekete egyenruhák mindenütt. A rendőrök fegyverzete, páncélozott dzsipjei mindenkit távol tartanak.

Szállodámból megfigyelem, mi történik. A kerítés mögött több kék busz áll. Hajnalhasadtakor a rendőrök – nyomukban a buszokkal – járőrözni indulnak a part menti utakon, hogy felkutassák az éjszaka érkezett menekülteket. Miután visszaérkeznek, a begyűjtött férfiak, nők és gyerekek tizenkét–huszonnégy órán át vesztegelnek a kikötő kerítése mögött, étlen-szomjan. Csak ezután viszik őket át a rendőrök Moriába, a regisztrációs központba.

Érkezésemkor három mozdulatlan buszt figyeltem meg az ablakom alatt, tele azokkal a nőekkel, férfiakkal és gyermekekkel, akiket előző nap tartóztattak fel a fekete egyenruhások. Ott-tartózkodásom alatt szállodám bejáratával szemben egy Frontex-küldetésre idevezényelt túlméretezett brit cirkáló horgonyzott a kikötőben; fedélzeti ágyúit ponyva borította.

Tiszta időben a török tengerpart sziklái között megbújó és az átkelésre alkalmas pillanatra váró menekültek ki tudják venni Európa fényeit. A Dikilit (Izmir tartomány) Mitilínivel összekötő turistakomppal másfél óra az út a szoroson át, és 35 euróba kerül. A túlterhelt felfújható gumicsónakkal érkező menedékkérők fejenként 500–1000 eurót fizetnek az embercsempészeknek, és az életüket kockáztatják.

A *visszafordítások* (push back) a török és a görög parti őrség, a Frontex, valamint egyes források szerint a NATO hajói által gyakorolt erőszakos feltartóztatási műveletek.

Az Égei-tenger partján számos nemzetközi civilszervezet működik: a Pro Asyl, a Refugee Rescue, a Border Monitoring és így tovább. Bátor aktivistáik kihallgatják a túlélőket, és így dokumentálják az éjjel-nappal zajló visszafordításokat – amelyek célja a menekültek gumicsónakjainak, bárkáinak, lélekvesztőinek visszaterelése a török felségvizekre, hogy utasaik ne nyújthassanak be menedékjogi kérelmet európai területen.

A feltartóztatók által alkalmazott módszereket részletesen bemutatják és dokumentálják az NGO-k aktivistái. Íme néhány példa, egyebek között Valeria Hänsel, a német Border Monitoring tagjának 2019 májusában közzétett összefoglaló jelentéséből, amelynek címe *Die Erosion des europäischen Asylsystems auf der griechischen Hotspot-Insel Lesbos* (Az európai menedékjogi rendszer széthullása Lesboszon, a görög hotspot-szigeten).⁵

A spanyol Proactiva Open Arms szervezet aktivistái így foglalják össze egyik utolsó műveletüket:

Egy menekült férfiakkal, nőekkel és gyermekekkel teli csónak nem egész száz méterre hanykolódott a görög partoktól. Hideg tavaszi nap volt, a víz hőmérséklete nem haladta meg az öt fokot. A menekültek reszkettek: testük elgémberedett a hidegtől, ruhájuk csuromvíz volt. Hallottuk az egyik asszony rémisztő kiabálását. Hívtuk a Frontex leszboszi parancsnokságát. Kérdeztük, szükségük van-e segítségre a menekültek mentéséhez, és átküldhetjük-e a csónakra az egyik orvosunkat. A frontexesek azt válaszolták, hogy tökéletesen urai a helyzetnek. Ezután még két órát vártak, mielőtt a csónakot Mitilíni kikötőjébe vezették volna.

5 Border Monitoring, München, 2019.

Ott voltunk, amikor kikötöttek. Láttunk egy csecsemőt, aki már nem mozgott. A Frontex rendészei megakadályozták, hogy orvosunk és két másik munkatársunk odamenjen, és erővel távolítottak el minket. A csecsemő kihűlt, színe sárgás volt. Szemei mozdulatlanok voltak. Később felhívtuk a moriai regisztrációs központot. Amikor a gyermekről érdeklődtünk, azt válaszolták, hogy semmilyen csecsemő nem érkezett. Senki sem tudta, mi történt. Biztos vagyok benne, hogy az anya azért kiabált, mert a csecsemője haldoklott. Ha a Frontex nem tartotta volna fel két órán át a csónakot a part közelében, vagy ha átengedte volna orvosunkat a menekültekhez, a csecsemő minden bizonnyal életben maradt volna.

Erre a bírálatra a Frontex parancsnoksága így válaszolt: „A mi feladatunk nem a hajótöröttek megmentése, hanem a határok biztonságának garantálása.”

A Human Rights Watch, a Pro Asyl, a Sea-Watch, a Refugee Rescue és más nemzetközi civilszervezetek sok további visszafordítási műveletet dokumentáltak a hotspotok 2015-ös létrehozása óta.

A Refugee Rescue 2018 októberében tette közzé egy Asmir álnéven nyilatkozó fiatal szír menekült beszámolóját:

Úgy egy kilométert tehattünk meg a szoros nemzetközi vizein, amikor követni kezdett minket a török parti őrség két hajóval: egy naggyal és egy kicsivel. A nagy hajóról a levegőbe lőttek, és kiabálva utasítottak, hogy forduljunk vissza. A kis hajó felénk tartott: közel jöttek, és hosszú vasrudakkal ütni kezdtek minket, hogy a tengerbe veszve haljunk meg. De nem hagytuk magunkat. Nem tudom, honnan szedtük az